

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету

Серія:

Економічні науки

Заснований у 2000 р.

Випуск 21

Частина 2

УДК 631.155:634.8

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ І ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Шебаніна О.В., д.е.н., доцент,

Короткова О.В., аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

В статье рассмотрены основные направления совершенствования кредитной и налоговой политики нашего государства. Освещается опыт развитых стран мира, приводятся конкретные рекомендации по улучшению положения дел в Украине в исследованных вопросах.

Basic directions of perfection of credit and tax policy of our state are considered in the article. Lights up experience of the developed countries of the world, concrete recommendations over are brought on the improvement of matter-position in Ukraine in investigational questions.

У зв'язку з нестачею у підприємств необхідних їм власних коштів, високими ставками і короткими строками кредитів, що надаються комерційними банками, держава має здійснювати дієву підтримку їх розвитку. Її економічна політика повинна бути спрямованою на стабілізацію розвитку виробництва винограду та продуктів його переробки, збільшення обсягів їх реалізації та нарощування експортного потенціалу нашої країни.

Вивчення питань, пов'язаних з державною підтримкою сільгосптоваровиробників, займаються чимало вітчизняних та іноземних науковців, у тому числі В. Андрійчук, О.С. Гудзь, С. Дем'яненко, С. Кваша, В.В. Ковальов, М.Ф. Кропивко, В.В. Лагодієнко, Л.В. Молдован, І.І. Приймак, П.Т. Саблук та ін. Проблемі державної підтримки виноградарства присвячено наукові праці А.М. Авідзби, А.М. Бузні, О.М. Гаркуші, І.Г. Матчиної, І.І. Червена, С.Г. Черемісіної та інших авторів. Проте деякі її аспекти все ж залишаються не до кінця вивченими.

Метою даної статті є розгляд сучасного стану кредитної, лізингової і податкової політики нашої держави, виявлення наявних у ній недоліків і розробка конкретних рекомендацій щодо покращення стану справ у вказаних питаннях.

Слід визнати, що існуюча в нашій країні кредитна система не в змозі своєчасно і в повному обсязі забезпечити задоволення потреб підприємств у кредитних ресурсах. Ми згодні з О.Є. Гудзь [2] відносно того, що головними шляхами вирішення основних проблем розвитку кредитування в Україні є: удосконалення державної підтримки розвитку кредитування сільськогосподарського виробництва, розвиток кредитної кооперації, кредитування під заставу земель сільгосппризначення, застосування нових, нетрадиційних для сільгоспідприємств видів кредитування, серед яких – факторингові операції, форфейтування, проектне та торгове фінансування, постімпортне фінансування, фінансовий лізинг й вексельні операції, удосконалення банківського обслуговування сільгоспідприємств.

Важливою складовою державної підтримки є надання комерційним банкам відповідних компенсацій по виданих ними кредитах. У 2007 р. на здешевлення цих кредитів Міністерством аграрної політики України було виділено 667,0 млн грн. Однак слід визнати, що одержувані нині сільгоспідприємствами суми кредитів, по суті, є мізерними і тому не в змозі підняти їх економіку.

Останніми роками у світі все більше поширення одержують кредитні кооперативні установи, які за кількістю мають найбільшу питому вагу серед усіх суб'єктів фінансового ринку. У США, наприклад, налічується понад 11 тис. кредитних кооперативних спілок, асоціацій та інших кооперативних фінансових установ, членами яких є близько 40 % населення країни, у Канаді членами майже тисячі кредитних спілок є понад 21 млн осіб, у Китаї 425 тис. кредитних кооперативів різного рівня охоплюють понад 80 % селянства [5].

Перевагами кооперативних кредитних структур для їх членів є: нижчі порівняно з іншими банківськими структурами кредитні ставки; можливість здійснення мінімальних вкладень і одержання як малих, так і великих сум кредитів; простіша процедура оформлення кредиту і безпроблемне його одержання; вищий рівень безпечності кредитного обслуговування у своїй установі; більш висока надійність накопичення заощаджень тощо. Ураховуючи вказане, в Україні необхідно відроджувати кредитні спілки та кооперативи на селі.

Перспективним напрямком кредитування є іпотека, застосування якої – характерна риса економічного механізму розвинених країн світу і гарант дотримання взаємозобов'язань між суб'єктами ринку. Наприклад, у США іпотечні кредити становлять майже 70% від усіх обсягів кредитування в сільському господарстві [4]. Запровадженню та ефективному використанню іпотеки мають сприяти укрупнення площ земельних угідь, створення громадського земельного фонду, вилучення з обігу малопродуктивних угідь, страхування посівів тощо.

На думку А.Є. Данкевича, найбільш ефективною для України є дворівнева модель функціонування ринку іпотечного кредитування, яка передбачає наявність первинного та вторинного ринків. Перший характеризується відносинами щодо надання й погашення іпотечних кредитів у площині «іпотечний кредитор-позичальник», а другий здійснює рефінансування діяльності іпотечних кредиторів на первинному ринку – шляхом емісії іпотечних цінних паперів, продажу іпотечних активів спеціалізованим установам або передачі цих активів у заставу для залучення кредитів рефінансування [3].

З метою збільшення обсягів виробництва високоякісної продукції в Україні доцільно розробити і впровадити спеціальну національну програму кредитування високоякісної агропромислової продукції. На увагу заслуговує і застосування товарного кредиту, що передбачає передачу права власності на товар покупцеві в момент підписання договору або фізичного одержання товару незалежно від часу погашення заборгованості. При цьому покупець одержує можливість більш пізньої оплати та погашення його вартості частинами протягом визначеного строку. У такому випадку застосовують векселі, які дозволяють забезпечити відстрочку платежу без залучення банківської позики. Кредитна політика в агропромисловому комплексі повинна бути диференційованою залежно від сезонних періодів, спеціалізації та особливостей регіональних ринків.

Останніми роками все більш перспективним стає застосування лізингу, який є вигіднішим, ніж кредити, що обумовлено низкою причин, основні з яких – наступні: розмір застави при отриманні техніки у лізинг становить 150 %, по кредиту – не менше 200 %; середній річний відсоток по лізингу у 5-8 разів менше кредитних ставок комерційних банків; переплата за користування лізингом за 5 років вдвічі менша банківського кредиту. Лізинг є вигідним для товаровиробників, оскільки відсоток за користування ним є значно меншим, ніж подорожчання техніки за цей період часу.

У світі на основі лізингу забезпечується до 2/3 потреби в основних засобах і здійснюється структурна перебудова господарських комплексів. Для підвищення ефективності лізингу в нашій країні слід розширити обсяги підтримки державних лізингових компаній, активізувати лізингову діяльність інших фінансових установ і машинобудівних підприємств.

Стосовно строків лізингових платежів слід вказати, що для основної частини сільськогосподарських підприємств більш прийнятна їх сплата один раз на рік. В умовах же їх здійснення декілька разів протягом року відбувається відволікання коштів із господарської діяльності виробничих формувань, що негативно відображається на строках проведення сільгоспробіт, а у підсумку – на кінцевих результатах діяльності.

На думку Б.К. Супіханова [7], в Україні доцільно перейти від компенсації вартості складної техніки на компенсацію аграріям їх першого лізингового платежу. Сплативши 10-20 % вартості техніки, товаровиробник одержує можливість використовувати її у виробництві й, одержуючи від держави відповідну компенсацію, має кошти для закупівлі матеріально-технічних ресурсів.

В нашій країні доцільно створити регіональні лізингові фонди, які можуть бути або самостійними комерційними структурами, або ланками у складі місцевої виконавчої влади. У своїй роботі вони мають взаємодіяти з відповідними міністерствами та відомствами, різноманітними регіональними структурами і безпосередньо з конкретними підприємствами. Головне завдання цих фондів – забезпечення найбільш раціонального використання наявних виробничих потужностей підприємств і організацій.

Одна з найбільш суттєвих складових державного регулювання розвитку виноградарства і виноробства – раціональне оподаткування, застосовуваний в нашій країні режим якого поки що є нестабільним і має цілу низку недоліків. Зокрема, усуненню останніх в аграрній сфері сприяло б звільнення сільгоспідприємств від податку на земельні ділянки, на яких виконуються роботи з меліорації, рекультивациі і консервації, пов'язані з охороною земель і відновленням їх якісного стану. А ставку податку найбільш доцільно встановлювати з урахуванням того, чи збережено цільове використання земельної ділянки. У випадку, коли цю вимогу порушено, податкова ставка повинна бути вищою.

Доцільно, щоб питаннями, пов'язаними з оподаткуванням займалося одне постійне відомство, яке б систематично контролювало цю сферу. Такий єдиний орган має представляти інтереси виноградарсько-виноробного підкомплексу і вдало просувати всі необхідні документи.

Стосовно винзаводів, на наш погляд, слід вказати, що вони не повинні сплачувати податок на додану вартість за виноград і виноградне сушло. У випадку ж його нарахування вони мають використовувати ПДВ на внутрішні потреби.

Досить важливою складовою податків на винопродукцію є акцизи, у нарахуванні яких у нашій країні мають місце суттєві недоліки. Значні обсяги винопродукції за технологіями витримуються декілька років, що потребує досить великих витрат. Тому не випадково, що такі потужні виноробні країни світу, як Франція, Італія, Іспанія та Болгарія свою винопродукцію зовсім не обкладають акцизами, тоді як лікєро-горілчані вироби тут, навпаки, обкладаються такими зборами. В Україні ж, на жаль, вироб-

ники вина повинні сплачувати акцизи два рази. І це – тоді, як по імпорتنій продукції акциз нараховується лише на готовий товар і одночасно здійснюється його держпідтримка у кожній окремій країні.

На жаль, в Україні по лікєро-горілочним виробам акцизний збір згідно із законодавством сплачується на третій день після їх реалізації, а виробники десертних і міцних вин повинні сплачувати його авансом – ще до отримання акцизної марки, що ставить виноробів у значно гірший стан, ніж виробників горілки. Несправедливе відношення з боку держави до виноробів посилюється і тим, що виробники горілки одержують спирти за нульовою ставкою. Звичайно ж, все це приводить до більш високої рентабельності лікєро-горілочних виробів порівняно з винами. Ураховуючи вказане, необхідно докорінним чином змінити державну політику в нашій країні щодо виноробної галузі.

Систематичні підвищення акцизів на винопродукцію, на наш погляд, негативно впливають на розвиток виноробства і роблять український ринок більш привабливим для контрабанди та нелегального виробництва алкоголю. За даними асоціації "СОВАТ" [1], частка тіньового ринку алкоголю в Україні становить сьогодні 22 %. У випадку ж подальшого підвищення акцизу цей показник може досягти 50 %.

Особливе занепокоєння викликає підвищення акцизів на коньяки, виробництво яких потребує від 3 до 25 років. Останнім часом ставки акцизу на коньяк зростають занадто швидкими темпами. Зокрема, якщо з 2001 р. по 2008 р. вони підвищувалися поступово, то нині уряд планує збільшити їх з 10 до 39 грн, тобто за один рік ставки зростуть в декілька разів більше, ніж за всі 8 років [6]. Ураховуючи, що у зв'язку з низькою платоспроможністю населення винзаводи не можуть піднімати ціни на свою продукцію, такий підхід до сплати акцизів нині є неприйнятним.

Введення Міністерством фінансів України нових акцизних марок не тільки не сприяє покращенню стану справ у виноробстві, а, навпаки, погіршує його. При цьому зовсім абсурдною є вимога сплачувати за акцизну марку за 3 місяці наперед, оскільки точно спланувати обсяги реалізації продукції нині практично нереально. Тому необхідно, щоб проблемою дуже частих змін акцизної марки зайнявся Антимонопольний комітет України. Оскільки захисну функцію вже виконує акциз, акцизна марка не потрібна.

Акцизні ставки на виноробну продукцію доцільно диференціювати не тільки по групах столових і міцних вин, а і в середині кожної з них. При цьому акцизи на ординарну продукцію мають бути нижчими, ніж на марочну. Різними повинні бути і акцизні ставки на горілку та коньяки, оскільки для їх виготовлення використовується досить різна за своєю вартістю сировина, неоднаковим є і попит на них. Ми повністю згодні з пропозицією О. Мацко [1] стосовно необхідності введення для ігристих та тихих вин (особливо – для натуральних виноградних сухих) нульової ставки акцизу і відповідного підвищення акцизних ставок – на кріплені.

Вважаємо, що оподаткування вин необхідно було б здійснювати згідно з нормами, прийнятими для інших видів продовольства. Акцизний збір слід стягувати лише з виноторгівлі. При цьому ставки акцизу на вітчизняну винопродукцію повинні бути за своїми розмірами значно меншими, ніж на імпорту. На експортну ж винопродукцію акцизи слід повністю відмінити.

З метою запобігання і зменшення ввезення в Україну закордонних виноматеріалів (іноді – сумнівної якості) доцільно було б, як вважає В. Бабинін [6], з одного боку – квотувати імпорт іноземних виноматеріалів, з другого – диференціювати акцизні ставки на вітчизняні та іноземні виноматеріали – з тим, щоб зацікавити виноробів у застосуванні саме української продукції, а з третього – жорстко контролювати якість імпортованої.

В Україні необхідно скоротити кількість структур, які контролюють діяльність виноробів, з одночасним переведенням їх на самоокупність. Як вважає М. Подгородинський [6], доцільно було б створити організацію, яка б займалася контролем всіх процесів і робила б це якісно.

Водночас в нашій країні є сенс організувати відповідний спеціалізований банк, який можна було б побудувати на умовах пайової участі підприємств і об'єднань, держави і інших інвесторів. Він зміг би здійснювати всі фінансові операції суб'єктів підкомплексу і забезпечувати їх пільговими кредитами, одночасно проводячи контроль за надходженням і витрачанням коштів на розвиток виноградарства і виноробства.

Державна підтримка у сучасних умовах в обов'язковому порядку повинна раціонально поєднуватися з ринковими механізмами і стимулювати конкурентну боротьбу товаровиробників за одержання бюджетної допомоги. Політика держави покликана сприяти створенню належних економічних і правових умов, необхідних для ефективного функціонування виноградарської і виноробної галузей, а за рахунок цього – одержанню стабільних надходжень до бюджету, захисту вітчизняних виробників від експансії іноземної продукції.

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо за доцільне зробити наступні висновки.

1. Держава покликана надавати комерційним банкам відповідні компенсації по виданим ними кредитам, всіляко сприяти розвитку кредитної кооперації (особливо – сільських кредитних спілок та кооперативів) та поширенню застосування іпотеки (цьому мають сприяти укрупнення площ земельних угідь, створення громадського земельного фонду, вилучення з обігу малопродуктивних ділянок, страхування посівів, запровадження дворівневої моделі функціонування ринку іпотечного кредитування та товарного кредиту.

2. За досвідом розвинених країн світу слід поширити застосування лізингу, для чого треба збільшити обсяги підтримки державних лізингових компаній та активізувати лізингову діяльність інших фінансових установ і машинобудівних підприємств, запровадити сплату лізингових платежів 1 раз на рік і компенсацію аграріям їх першого лізингового платежу, створити регіональні лізингові фонди.

3. Покращення потребує і застосування в нашій країні механізм оподаткування, усуненню недоліків якого мають сприяти: звільнення сільгоспідприємств від податку на земельні ділянки, на яких виконуються роботи з меліорації, рекультивації і консервації, пов'язані з охороною земель і відновленням їх якісного стану; диференціація податкових ставок з урахуванням того, чи збережено цільове використання земельної ділянки. Винзаводи не повинні сплачувати податок на виноград і виготовлене з нього сушло (у випадку ж його нарахування він має спрямовуватися на їх внутрішні потреби).

4. Удосконалення потребує і нарахування акцизів на винопродукцію. Воно в Україні здійснюється 2 рази (і це – тоді, як у Франції, Італії, Іспанії, Болгарії вони зовсім не застосовуються). До того ж їх розміри у нас систематично підвищуються, що негативно впливає на розвиток вітчизняного виноробства і робить наш ринок привабливим для контрабанди та нелегального виробництва алкоголю. Проблемою частих змін акцизної марки повинен зайнятися Антимонопольний комітет України, оскільки захисну функцію виконує акциз, акцизна марка не потрібна.

5. В нашій країні доцільно організувати відповідний спеціальний банк, побудований на умовах пайової участі підприємств і об'єднань, держави інших інвесторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В. Правильний вектор / В. Бойко // Акциз. – 2008. – № 7. – С. 16-21.
2. Гудзь О.Є. Забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія, практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. екон. наук / О.Є. Гудзь. – Київ, 2007. – 36 с.
3. Данкевич А.Є. Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері / А.Є. Данкевич // Агроінком.—2007. – № 5-6. – С. 120-122.
4. Кручок С.І. Іпотечне кредитування: європейська практика та перспективи розвитку в Україні / С.І. Кручок. – К.: Урожай, 2003. – С. 14.
5. Микерин Г.И. Международные стандарты оценки / МСО 2003 / Г.И. Микерин, И.Л. Артеменков, Н.В. Павлов // <http://www.mrga.ru/МСО2000.doc>.
6. Пасечник К. Не верь, не бойся, не проси! / К.Пасечник // Акциз. – 2008. – № 10. – С. 26-31.
7. Супіханов Б.К. Про підвищення конкурентоздатності аграрного виробництва в сучасних умовах / Б. Супіханов // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 3-8.

